

## **Förord**

Lars Calmfors

Professor i internationell ekonomi, Stockholms universitet och ordförande i priskommittén

Alla ekonomer har förmodligen sin egen uppfattning om vilket område inom ekonomisk forskning som är viktigast. Men om man skulle företa en omröstning, är min gissning att *arbetsmarknadsekonomi* skulle vinna. I varje fall skulle området komma mycket högt. Skälet är förstås att arbetslöshet är ett stort socialt problem och att det i en värld med så många otillfredsställda behov är uppenbart irrationellt att inte alla som vill ska kunna arbeta.

De som studerade ekonomi fram till mitten av 1980-talet är alla uppvuxna med läroböcker som var starkt keynesianskt präglade. De betonade nästan enbart hur brist på allmän efterfrågan - som under 1930-talets stora depression - skapar arbetslöshet. I viss mån gäller detta fortfarande de första läroböckerna i grundutbildningen. Men det har ägt rum en revolution inom arbetsmarknadsforskningen under de tre senaste decennierna. Man har nämligen också alltmer börjat betona arbetsmarknadens sätt att fungera och hur det hänger ihop med olika institutionella system när man förklarar arbetslöshet.

*Bertil Holmlund* har i hög grad bidragit till denna utveckling. Det gäller då både insatser vid den internationella forskningsfronten och insatser för att tillämpa forskningen på svenska förhållanden. Han har gett viktiga bidrag på många olika områden, men framför allt två bör lyftas fram:

- Teoretiska och empiriska studier av *lönebildningen* och dess samband med arbetslösheten, med arbetsmarknadspolitik och med skattepolitiken. Det har gett oss kunskaper om hur variationer i arbetslösheten påverkar löneökningarna, hur arbetsmarknadspolitiska program kan ha både löneökande och lönesänkande effekter, att högre arbetsgivaravgifter övervältras på löntagarna i form av lägre löneökningar och att progressiva inkomstskatter kan verka både lönehöjande och lönesänkande. En annan fråga har varit i vilken grad lönebildningen påverkas av dem som arbetsmarknadsekonomen brukar kalla för *insiders* (de med ganska säkra jobb) och vilken betydelse arbetsmarknadsläget för *outsiders*, dvs de som har en svagare knytning till arbetsmarknaden, har.
- De allra viktigaste insatserna gäller utformningen av *arbetslöshetsförsäkringen*. Här är det återigen fråga om både teoretiska och empiriska bidrag. De *teoretiska* bidragen har gällt både arbetslöshetsförsäkringens finansiering och ersättningsnivåerna. Flera bidrag har analyserat effekterna av att differentiera avgifterna efter arbetslösheten i olika delsektorer och har visat att sådan differentiering - under vissa förutsättningar - kan leda till återhållsamhet i lönebildningen. Andra bidrag har analyserat olika

tidsprofiler för arbetslöshetsersättningen under en arbetslöshetsperiod: slutsatsen är att en successiv avtrappning av ersättningen över tiden kan ge en bättre avvägning mellan målet att ge en god försäkring och risken att högre ersättning förlänger arbetslöshetstiderna (det så kallade *moral-hazard*-problemet). En annan fråga har gället avvägningen mellan ersättningsnivå och sanktioner i försäkringen för dem som inte uppfyller krav på aktivt jobbsökande. Några av de mest betydelsefulla bidragen har varit *empiriska* studier av hur arbetslöshetsersättningens nivå påverkar arbetslöshetstiderna, där Bertil Holmlund tillsammans med medförfattare utnyttjat så kallade *naturliga experiment*, alltså att olika regelförändringar förändrat ersättningsnivåerna på olika sätt för olika inkomstgrupper. Dessa studier tillhör dem som har högst internationell trovärdighet på området.

Priskommittén har fäst särskilt stor vikt vid tre faktorer:

1. Den första är att Bertil Holmlund var mycket tidig med att, i stället för att bara studera aggregerade makrosamband, systematiskt utnyttja *individdata* på arbetsmarknadsområdet - som det finns särskilt god tillgång till i Sverige - för att pröva olika hypoteser.
2. Det andra faktorn är *relevansen för ekonomisk politik*. Kunskap om de frågor som Holmlund studerat är av största relevans för sysselsättningspolitiken. När man t ex ska bestämma arbetslöshetsersättningens nivå, måste man väga vinsten av att ge de arbetslösa en god försäkring mot nackdelen att en mer generös försäkring förlänger arbetslöshetstiderna och därigenom ökar arbetslösheten. Ett sådant beslut måste alltid grundas på värderingar men oberoende av hur de ser ut, så behöver en rationell avvägning bygga på kvantitativa uppskattningar av hur ersättningsnivån påverkar arbetslösheten av det slag som Bertil Holmlund gjort.
3. Den tredje faktorn är *helhetsinsatsen* i Holmlunds verksamhet. Den sträcker sig över ett mycket stort antal strikt vetenskapliga artiklar, både teoretiska och empiriska (55 i refereegranskade tidskrifter samt bidrag till konferensvolymmer och böcker) till en stor mängd populärvetenskapliga artiklar och bidrag till ekonomisk-politisk debatt (statliga utredningsuppdrag och så vidare) jämte en flitigt använd lärobok på svenska i arbetsmarknadsekonomi. Till detta kommer en omfattande handledningsverksamhet: ett 30-tal doktorander genom åren som till stor del utgjort rekryteringsunderlaget för IFAU, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, i Uppsala som blivit en internationell förebild för empirisk utvärdering av arbetsmarknadspolitik.

Man kan som forskare bedriva en framgångsrik verksamhet på många sätt, men det är ovanligt att som Bertil Holmlund göra högkvalitativa insatser i *samtliga* led av processen, från grundläggande teoriproduktion, över empirisk prövning till produktion av läromedel, undervisning på olika nivåer, produktion av doktorander och förmedling av forskningsresultat i debatten och till beslutsfattare. Det är som att vara ett slags enmansfabrik med ansvar inte bara för hela produktionsprocessen utan också för innovationer, försäljning och reproduktion.

Avslutningsvis kan det vara på plats med ett par mer personliga kommentarer. Det man först slås av på det personliga planet är Bertils lite kärva yttre. En kollega brukar skoja om att, när man ringer upp honom, så tror man först att man kommit fel, till polisstationen i Arvidsjaur eller någon annanstans i ett kargt Norrland, där en mycket sträng konstapel just håller på att gå av nattskiftet. Det man sedan slås av är förstås den stora kontrasten mellan det intrycket och det starka personliga engagemanget i arbetslöshetsfrågorna samt för både kollegor och studenter.